

Minna Hautio (toim.)

SÄHKÖÄ KULTTUURIPALVELUIHIN

SELVITYS KUNTIEN KULTTUURIPALVELUIDEN SÄHKÖISEN TUOTTAMISEN
MAHDOLLISUUKSISTA

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

SÄHKÖÄ KULTTUURIPALVELUIHIN

SELVITYS KUNTIEN KULTTUURIPALVELUIDEN SÄHKÖISEN TUOTTAMISEN MAHDOLLISUUKSISTA

Minna Hautio (toim.)

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Sarja B. Projektiraportit ja selvitykset 36, 2014

Verkko ISBN 978-952-456-178-5 ISSN 1799-179

© tekijät ja Humanistinen ammattikorkeakoulu

SÄHKÖÄ KULTTUURIPALVELUIHIN

Selvitys kuntien kulttuuripalveluiden sähköisen tuottamisen
mahdollisuuksista

Minna Hautio (toim.)

Työryhmä: Richard Katajisto (projektipäällikkö), Kaisa Ajakai-
nen, Kadri Kuusk, Terhi Lindstén, Veronika Perttunen, Johan-
na Pirinen, Janita Reunanen, Suvi Torikka, Kati Savaloja

Humanistinen ammattikorkeakoulu Humak

Ilkantie 4, 00400 Helsinki

www.humak.fi

Taitto: Suvi Torikka

Kansikuva: Jarmo Röksä

ESIPUHE

Sähköisesti tuotetut kulttuuripalvelut ovat yksi keino lisätä kulttuurin saavutettavuutta ja saatavuutta. Kulttuuripalvelujen saatavuus on haasteellista erityisesti pienissä kunnissa ja harvaan asutuilla alueilla. Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksen mukaan (Kangas & Kivistö 2011) kansalaiset ovat eriarvoisessa asemassa kulttuuripalvelujen saavutettavuuden suhteen sekä kuntien välillä on suuria eroja kulttuuritoiminnan järjestämisessä.

Sähköisten palvelujen kehittämiseksi on olemassa selkeä tarve. Myös tahtotilaa löytyy, sillä useissa alueellisissa, paikallisissa ja valtakunnallisissa ohjelmissa sähköisten palvelujen kehittäminen on asetettu tavoitteeksi ja näin myös uudella Euroopan Unionin ohjelmakaudella 2014-2020.

Tavoite ei ole korvata paikallista kulttuuritoimintaa tai ihmisten kokoontumisia sähköisillä foorumeilla, vaan voittaa etäisyyden aiheuttamat esteet. Sähköiset toimintamuodot voivat mahdollistaa uudenlaisten harrastus- ja taidemuotojen syntyvän sekä aikaisemman toiminnan ylläpitämisen.

Toivomme, että tämä raportti toimii ohjeistajana ja kannustajana eri tahoille, jotka miettivät sähköisten kulttuuripalvelujen tai niiden tukitoimintojen kehittämistä.

Kiitos Humanistisen ammattikorkeakoulun oppilaille ja opettajille työn toteuttamisesta sekä kiitos kaikille kyselyyn ja haastatteluun osallistuneille.

Heli Talvitie

*Kulttuurisihteeri, opetus- ja kulttuuriministeriö,
Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä / elämänlaatuverkosto*

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

SISÄLLYS

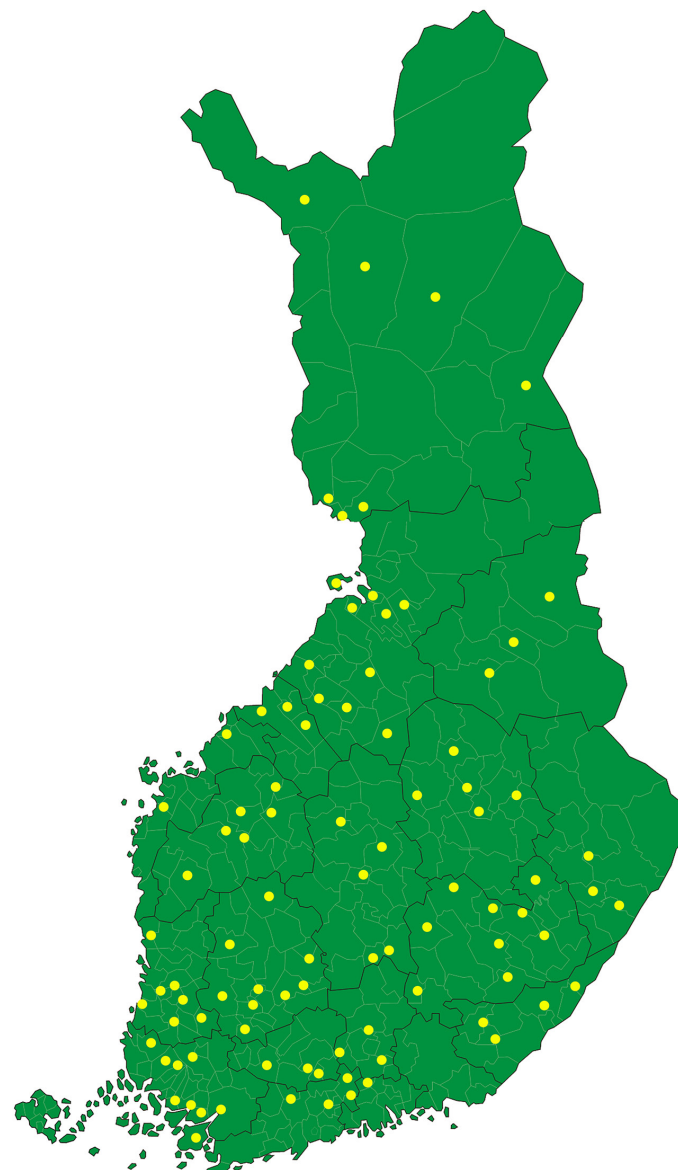
1	JOHDANTO	6
2	KUNNAT JA SÄHKÖINEN MEDIA	9
3	KUNTIEN VALMIUDET TUOTTAÄ SÄHKÖISIÄ KULTTUURIPALVELUITA	12
4	SÄHKÖISEN KULTTUURIPALVELUN TUOTTAMISEN EDELLYTYKSET	13
	4.1 Perusymmärrys tietotekniikasta ja rohkeus	13
	4.2 Tuotannollinen osaaminen ja asiakaslähtöisyys	14
	4.3 Yhteistyö palveluiden tuottamisessa	15
	4.3 Helppokäyttöiset käyttöliittymät	16
5	REAALIAIKAINEN SUORATOISTO	17
	5.1 Reaaliaikaisen suoratoiston alkuinvestoinnit ja tuotantokustannukset	18
	5.2 Esimerkkitaupauksia	21
6	SÄHKÖISET KULTTUURIPALVELUT JA TEKIJÄNOIKEUDET	23
7	MILLAISISTA PALVELUISTA ON ”JÄRKEVÄÄ” TUOTTAÄ SÄHKÖINEN PALVELU?	26
8	SÄHKÖISTEN PALVELUIDEN TUOTANNON KEHITTÄMISTARPEITA	27
	LÄHTEET	30
	LIITTEET	32

1 JOHDANTO

Tämä raportti perustuu Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon opiskelijoiden ryhmätyönä koostamaan selvitykseen, joka tehtiin Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän asettaman ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoiman Kulttuuriteemaryhmän toimeksianosta.

Selvityksen tarkoituksena oli saada selville, millaisia mahdollisuuksia pienillä ja keskisuurilla kunnilla on toteuttaa kulttuuriin liittyviä sähköisiä palveluita ja millaisia kehittämistarpeita kunnilla tähän aihepiiriin liittyen on. Lisäksi selvitettiin sähköisten palveluiden tuotantoon liittyviä edellytyksiä teknisen tuotannon, sisältötuotannon ja lainsäädännön näkökulmista. Selvitys perustuu kyselyaineistoon ja asiantuntijahaastatteluihin.

Kuntien sähköisten kulttuuripalveluiden nykytilan selvittämiseksi kuntien kulttuurivastaaville lähetettiin kysely (liite 1). Kysely lähetettiin kaikkiin Suomen kuntiin lukuun ottamatta kymmentä suurinta kaupunkia (Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu, Turku, Jyväskylä, Kuopio, Lahti, Kouvola) ja Ahvenanmaan maakuntaa. Sähköinen kysely oli avoinna 16.12.2013–9.1.2014. Kysely lähetettiin 294 kunnalle. Näistä 99 vastasi kyselyyn. Vastausprosentiksi tuli siten 34.

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneet kunnat.

Vastanneista kunnista lähes puolet (49 %) on 3000–10 000 asukkaan kuntia, joten aineisto edustaa toivottua kohde-ryhmää hyvin. Muu osa aineistosta jakautuu alle 3000 asukkaan kuntiin (13 %) 10 001–25000 asukkaan kuntiin (23 %) ja tätä suurempiin (12 %).

Kyselyn lisäksi sähköisten kulttuuripalveluiden edellytyksiä selvitettiin asiantuntijahaastatteluilla. Haastateltavina olivat:

- Jenkatehdas Oy:n toimitusjohtaja **Antti Eronen**. Jenkatehtaalla on LiveMusicStage verkkopalvelu, jonka kautta keikkapaikat ja tapahtumajärjestäjät voivat lähettää interaktiivisia konserttejaan suorana netissä. Palvelu sisältää myös konserttien maksuliikenteen.
- Haja-asutusalueiden laajakaistayhteyksiä kehittänyt Kainuun Nuotta ry:n toiminnanjohtaja **Veli-Matti Karppinen**. Yhdistyksen tavoitteena on edistää edustamiensa kylien ja asuinalueiden elinomaisuutta. Karppinen on ollut toteuttamassa Kainuun alueen kylien valokuituverkkohankkeita ja suunnittelemassa tähän liittyviä palvelutuotantomalleja.
- Vuorovaikutteista TV:tä käyttävän Mikkelin Kyyhkylän kuntoutus- ja hyvinvointikeskuksen hanke- ja kehittämispäällikkö **Teija Räihä**. Vuorovaikutteisen TV-konseptin kehittämisen taustalla on ollut useita hankkeita: SeniorPRO – seniori-ikäisten ihmisten elämisen ja asumisen uudet palvelumallit ja -konseptit -hanke 2008–2009 sekä SOVE – Palvelu-TV -hanke 2011–2013.

- Humanistisen ammattikorkeakoulun viestintäpäällikkö **Jarmo Röksä**. Hän on työskennellyt sosiaalisen ja perinteisen median, verkkoviestinnän, mediateknologian, tietokoneavusteisen oppimisen ja pelialan parissa eri organisaatioissa sekä Suomessa että Norjassa. Hänen työnantajiaan ovat mm. olleet Turku 2011-säätiö, Norges teknisk-naturvitenskapselige universitet (NTNU), Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos sekä monet yksityiset IT-alan yritykset.

- Turun kaupungin vapaa-aikatoimialan kulttuuri-tuottaja **Olli Hirvonen**. Hänen vastuualueelleen kuuluvat mm. ikääntyneiden kulttuuripalvelut sekä Turun filharmonisen orkesterin Sävelsilta-nettikonserttien lähetysten avustaminen. Humanistisen ammattikorkeakoulun ylemmän tutkinnon opinnäytetyössään ”Nettiä ikä kaikki: Internetpohjaisten kulttuuri- ja hyvinvointipalveluiden kehittäminen ikäihmisille Turun alueella” (2013) Hirvonen selvittää sitä, miten laitoksissa asuville ikäihmisille suunnattujen kulttuuripalveluiden sisällöntuotannossa ja teknisessä toteuttamisessa voidaan hyödyntää paikallisia osajia, kuten kaupungin kulttuurilaitoksia, oppilaitoksia, kolmannen sektorin toimijoita, vapaan kentän taiteilijoita ja yhdistyksiä sekä paikallisia asukas-yhteisöjä.

- Teoston asiakasvastaava **Antti Valkama**. Hän on antanut tekijänoikeuskysymyksiin liittyvää asiantuntija-apua.

Kyselyvastauksista selvisi, että suoratoistopalveluita käyttävät Enontekiö, Iisalmi, Joutsa, Kauhajoki, Siilinjärvi, Toholampi ja Vaasa. Näille kunnille lähetettiin helmikuussa 2014 sähköpostitse lisäkysely, jolla haluttiin selvittää tarkemmin jo toteutuneita käytäntöjä ja kuntien kokemuksia suoratoistotoiminnasta. Vastauksia saatiin Toholammista ja Kauhajoen kunnista.

Raportissa esitellään lyhyesti kyselyn tulokset. Kuntien sähköisten kulttuuripalveluiden kehittämisessä keskeisin kohde on suoratoistolähetysten tuottaminen. Tämän vuoksi raportin jälkimmäisessä osassa paneudutaan erityisesti tämän tuotannonalan erityiskysymyksiin. Lopuksi raportissa nostetaan esille keskeisimmät toimenpide-ehdotukset, joita toteuttamalla kuntien valmiuksia suoratoistolähetysten tuottamiseen voidaan parantaa.

2 KUNNAT JA SÄHKÖINEN MEDIA

Kunnilta tiedusteltiin, millä tavoin ne tällä hetkellä järjestävät kulttuuriin liittyviä palveluita sähköisessä mediasa. Kyselyssä sähköisiksi kulttuuripalveluiksi määriteltiin ne palvelutarjonnan muodot, joita kunta toteuttaa verkon välityksellä, mediateknologiaa hyödyntäen. Kunta toimii palveluiden tuottajana ja/tai sen lähettäjänä. Kuntalaiset voivat olla palvelun vastaanottajia, palvelun sisällöntuottajia ja palveluun vaikuttajia. Määritelmä ei kuitenkaan sisällä paikallis-TV-lähetyksiä silloin, kun ne ovat pelkkiä yhdensuuntaisia tv-lähetyksiä.

Lähes kaikki vastaajat (95) mainitsivat kunnallaan olevan internet-sivut. Tabletti- ja mobiiliyhteensopivia sivuja tarjosi kuusi kuntaa. Tarkistuksessa havaittiin, että kaikilla kyselyyn vastanneilla kunnilla kuitenkin tosiasiaa oli internet-sivut. On mahdollista, että osa vastaajista oli tulkinnut sivujen tässä yhteydessä tarkoittavan erillisiä kunnan kulttuuritoimen ylläpitämiä sivuja tai sivuston osia.

Sosiaalisesta mediasta käytettiin eniten Facebookia (73 vastaajaa). Kunnan blogia ilmoitti ylläpitävänsä 12 kuntaa ja Twitterin välityksellä viesti seitsemän kuntaa. Sosiaalisen median kuvapalvelujen kautta toiminnastaan viesti kolme ja Wikipedia-sivuja ylläpiti neljä kuntaa.

Radion kautta toiminnastaan viesti kuusi kuntaa ja internetin videopalveluita käytti 10 kuntaa. Paikkatietopalveluja ilmoitti ylläpitävänsä 15 kuntaa. Muina palveluina

mainittiin lisäksi sähköiset uutiskirjeet, historiallinen tietokanta ja kunnan oma interaktiivinen wiki-sivusto.

Avointa dataa jakoi lähes puolet kunnista (49 %). Avoimella datalla tarkoitetaan digitaalisessa muodossa olevaa julkista sisältöä ja tietoa, esimerkiksi tietokantoja, jota kuka tahansa voi vapaasti ja maksutta käyttää, muokata ja uudelleen jakaa omissa palveluissaan ja sovelluksissaan.

Virtuaalisin keinoin tuettuja tai kokonaan virtuaalisia opaskierroksia ja näyttelyitä järjesti 18 kuntaa. Kierrokset liittyivät useimmiten museoihin ja matkailunähtävyyksiin. Yleisin sähköinen palvelukeino kierrosten yhteydessä oli kohteisiin sijoitettu QR-koodi, jollaista käytti kahdeksan kuntaa. QR-koodi on kaksiulotteinen kuviokoodi, jonka asiakas voi skannata mobiililaitteelle. Skannauksen kautta mobiililaitte avaa internet-sivuston, josta asiakas löytää lisätietoa aiheesta tai esimerkiksi 3D-virtuaaliesityksen kohteesta. Tällä hetkellä näiden palveluiden tuottajia olivat enimmäkseen pienet ja keskisuuret kaupungit (14 000–66 000 asukasta), mutta joukossa oli myös kaksi pienempää kuntaa. Virtuaalisin keinoin tuetut tai kokonaan virtuaaliset opaskierrokset näyttävät olevan kasvussa, sillä peräti 11 kuntaa ilmoitti lähitulevaisuudessa tuottavansa tällaisia palveluita.

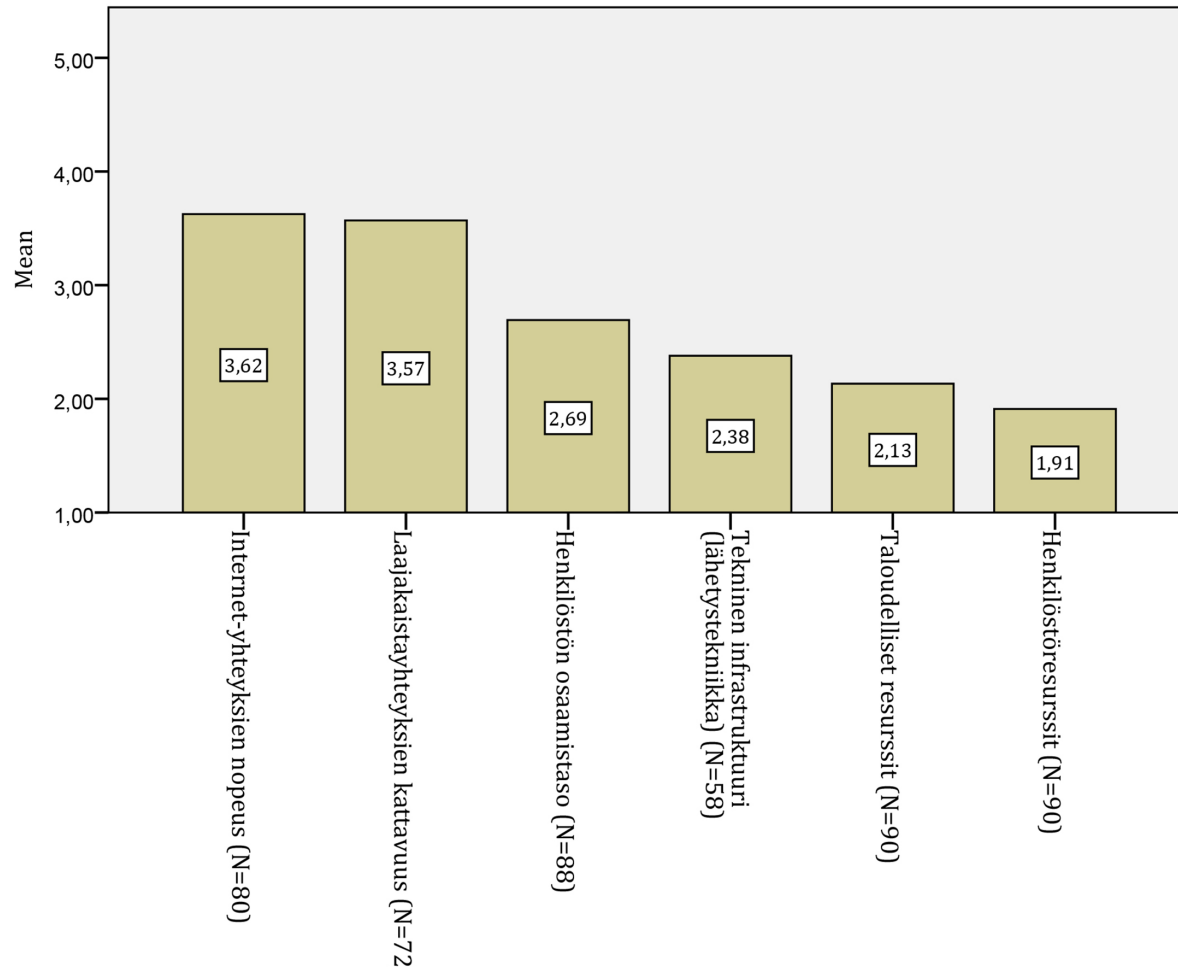
Kaksitoista kuntaa ilmoitti tuottavansa sähköisiä hyvinvointi- ja kulttuuripalveluita laitoksiin. Palvelut painotuivat vanhusten hoivakoteihin ja hoitolaitoksiin ja sisällöt olivat pääosin jumalanpalveluksia. Joukkoon mahtui myös jonkin verran muiden kulttuuritapahtumien ja

juhlallisuuksien lähettämistä sekä kirjaston tuottama tarinaradio. Hyvinvointi-TV-palvelu mainittiin myös.

Suoratoistoa ilmoitti käyttävänsä seitsemän kuntaa. Suoratoistolla tarkoitetaan tiedonvälityksen tapaa, jossa vastaanottaja voi seurata internetin kautta tapahtuvaa

lähetyksiä samaan aikaan, kun tiedosto latautuu hänen vastaanottimelleen. Tiedostoa ei siis tarvitse ladata vastaanottimelle kokonaisuudessaan ennen sen avaamista. Tiedosto lähetetään tiiviiksi pakattuna tietoverkkoon ja vastaanottajalla on oltava vastaanottimessaan ohjelma, jolla lähetyksen voi purkaa. Lähetys voi olla reaaliaikainen

tai tallennettu. (Merriam-Webster.com 2014.) Tiedostosta ei jää kopiota vastaanottajalle (Teosto 2014). Suoratoistosta käytetään Suomessa myös nimitystä ”striimaus” tai ”streamaus”. ”Livestriimauksella” tai ”livestreamauksella” tarkoitetaan reaaliaikaista suoratoistoa.

Kuvio 2. Vastaajien mielipiteet kuntiensa valmiuksista järjestää sähköisiä palveluja.

Vastausvaihtoehdot: 1=en erittäin huonot, 2=melko huonot, 3=eivät hyvät, mutta eivät huonotkaan, 4= melko hyvät, 5=erittäin hyvät. Lisäksi oli mahdollista valita vaihtoehto ”en osaa sanoa”.

Kysymykset, jotka liittyivät sähköisten kulttuuripalvelujen tuotannon resurssikysymyksiin, osoittivat tämän arvioimisen olevan keskimäärin hyvin haasteellista. Kunnissa sähköisten palvelujen tuotanto ja kulttuurin tuotanto eivät välttämättä ole suoraan rakenteellisesti kytköksissä toisiinsa, joten kokonaiskuvan hahmottaminen on toimijoille vaikeaa. Arviot viikottaisesta keskimääräisestä ajankäytöstä kunnan kulttuuritoimintaan liittyvän sosiaalisen median päivityksestä vaihtelivat 1-15 tuntiin (keskiarvo 2,42 h) ja hajonta oli saman suuntaista myös suhteessa internet-sivujen päivitykseen (1-20 h, ka 1,98 h) ja sisällöntuotantoon (1-20 h, ka 3,71 h).

Sähköisiä kulttuuripalveluja ilmoitti tällä hetkellä tuottavansa 76 kuntaa. Vastaajamäärä, joka on vähemmän kuin alussa esitetty internet-sivujen määrä, selittyy sillä, että tässä yhteydessä vastaajat eivät laske mukaan kulttuuripalveluiksi pelkkää passiivista näkymistä kunnan sivuilla vaan ymmärtävät sähköisen kulttuuripalvelun aktiivisempana toimintana, jonka sisältöihin ja muotoihin kulttuuritoimi voi itse olla vaikuttamassa.

Kulttuuritoimen työntekijät tuottavat palvelut pääasiassa oman toimensa ohella (50 kuntaa) ja muutama (3-5) kuntaa toteuttaa tuotantoja osittain tai kokonaan ostopalveluina tai muuna yhteistyönä. Oma verkkotuottaja on 21 kunnalla. Verkkotuottajaksi määriteltiin kyselyssä henkilö, jonka pääasiallisena työtehtävänä on tuottaa sisältöä sähköisiin viestimiin. Tarkka rajanveto sen välillä, milloin verkkotuottajuuden kriteerit täyttyvät, on kuitenkin vaikeaa. Verkkotuottajia voisi olettaa olevan selvästi eniten suuremmissa kunnissa ja kaupungeissa. Kyselyn perus-

teella näin ei kuitenkaan näyttäisi olevan, sillä kuntakoosta riippumatta noin joka viidennessä kaikista kyselyyn vastanneista kunnista vaikuttaa olevan verkkotuottaja.

Pyydettyäessä vastaajia kertomaan vapaasanaisesti sähköisen kulttuurituottamisen ylläpitoon liittyvistä kustannustekijöistä esiin nousivat suurimpina tekijöinä henkilöstökustannukset (12 mainintaa), tekniikan käyttökustannukset (10), sisällöntuotannon ostopalvelut (5) sekä tekijänoikeudet (4). Huomattavan suuri osa (9) kuitenkin mainitsi, että kustannusten erittely muista kustannuksista on käytännössä mahdotonta.

3 KUNTIEN VALMIUDET TUOTTAÄ SÄHKÖISIÄ KULTTUURIPALVELUITA

Kyselyllä selvitetttiin kuntien tämänhetkisiä valmiuksia sähköisten palveluiden järjestämisessä (Kuvio 2). Tuloksia tarkasteltaessa on huomattava, että arviot valmiuksista eivät perustu mitattuun tekniseen tietoon tietoliikenteestä ja tekniikasta vaan ovat kuntien kulttuuritoiminnasta vastaavien henkilöiden ilmaisemia laadullisia arvioita oman kuntansa tilanteesta.

Kuntien vahvuuksia olivat keskimäärin melko kattavat laajakaistayhteydet. Kaksitoista kuntaa nimesi valmiutensa tämän suhteen jopa erinomaisiksi ja vain kymmenen kuntaa piti valmiuksiaan melko tai erittäin huonona. Samoin internet-yhteyksien siirtonopeudet koettiin pääosin hyväiksi, tässäkin tosin kaksitoista kuntaa ilmaisi niiden olevan huonot tai erittäin huonot.

Selvästi heikoimpana valmiutena kunnissa näyttäytyvät sähköisiin kulttuuripalveluihin liittyvät taloudelliset ja henkilöstöresurssit. Taloudellisten resurssien kohdalla vastaajien valtaosa (43 vastaajaa) ilmaisi kuntansa mahdollisuudet melko huonoiksi. Vain kuusi vastaajaa oli sitä mieltä, että heidän kuntiensa taloudelliset resurssit sähköisten kulttuurituotannon osalta ovat melko tai erittäin hyvät.

Henkilöstöresurssien osalta tulos noudatteli miltei samaa kaavaa kuin taloudellisten resurssien osalta. Tosin henkilöstöresurssi nähtiin vielä huonompana; kukaan ei pi-

tänyt sitä erittäin hyvänä, mutta erittäin huonoksi tai melko huonoksi sen mainitsi peräti 78 vastaajaa.

Sähköiset lähetysvalmiudet ovat kyselyn perusteella erittäin huonot viidessätoista ja melko huonot neljässätoista kunnassa. Erittäin hyväiksi ne mainitsi vain yksi kunta. Tämä kunta kuuluu niihin, jotka jo käyttävät suoratoistoa kulttuuripalveluidensa välittämiseen.

Kuntien koolla tai niiden sijainnilla ei vaikuttanut olevan juurikaan merkitystä näiden tekijöiden suhteen, vaan mainintoja hyvistä ja huonoista kattavuuksista, teknisestä infrastruktuurista ja muista resursseista tuli kaiken kokoisilta kunnilta ja eri puolilta Suomea. Oli kuitenkin havaittavissa, että erityisesti heikoksi todetut laajakais-tavalmiudet, datan siirtonopeus ja lähettämiseen liittyvä heikko tekninen infrastruktuuri, näyttivät usein kasautuvan samoille kunnille.

Kuitenkin on myös paljon kuntia, joilla lähetysnopeus ja laajakaistan kattavuus olivat hyvällä tasolla mutta niiden lähettämiseen liittyvä tekninen infrastruktuuri koettiin silti vahvasti puutteelliseksi. Voidaan siis olettaa, että tiedonsiirtoteknistä resurssia alihyödynnetään tällä hetkellä monissa Suomen kunnissa. Tämä resurssi olisi otettavissa myös kulttuuripalvelujen käyttöön kohtuullisen helposti, mikäli erityisesti lähetystekniikan hankintaan ja henkilöstön määrään on mahdollista ohjata lisäpanostusta ja henkilöstön osaamistasoa nostetaan koulutuksella.

4 SÄHKÖISEN KULTTUURIPALVELUN TUOTTAMISEN EDELLYTYKSET

Suoratoistolähetyksen kuvaaminen sinänsä on helppoa. Näin toteaa myös Turun kaupungin vapaa-aikatoimialan kulttuurituottaja Olli Hirvonen. (2014.) Esimerkiksi kirjaston henkilökunta voi kuvata kirjastossa järjestettävän luennon kiinteällä kameralla ja lähettää sen internetiin. *”Ei tarvitse kuin painaa kahta nappia ja lähetys lähtee liikkeelle”*, Hirvonen toteaa. Osaamisen taso (ja käytettävä laitteisto) yhdistetään kuitenkin usein sähköisen kulttuurituotteen laatuun. Tämän yhteyden näkee myös Hirvonen. Kuvauksen laatuun liittyen hän katsookin, että olisi parempi, että kuvaaja on ammattilainen. (Mt.)

Kauhajoella toimivan Suvi-mediahankkeen projektipäällikkö Esa Ylikoski (2014) ottaa myös esille laadun merkityksen sähköisissä kulttuuripalveluissa: *”Kun taltiointi ja tarjottava videostream on tarpeeksi laadukas, ei kulttuurikokemus huonone livetilanteesta yhtään.”* Ylikoski muistuttaa kuitenkin samalla, miten tarpeellista sähköisten kulttuuripalveluiden laatu on sellaisille henkilöille, joille ei ole mahdollista tulla tapahtumiin paikan päälle.

4.1 Perusymmärrys tietotekniikasta ja rohkeus

Asiantuntijahaastattelujen perusteella sähköisen kulttuuripalvelun tuottajalle riittää perusymmärrys tietotekniikasta ja käytettävästä laitteistosta. Kulttuuripalveluiden tuottaminen onnistuu sähköisesti, kun tuottajalla on riittävä määrä osaamista, eli hän hallitsee esimerkiksi videon, videokortin, mikrofonin, internetin ja videopal-

velimen käytön. Jenkatehdas Oy:n toimitusjohtaja Antti Erosta (2014) lainaten: *”(--) jokaisessa kunnassa on kuitenkin sellainen it-porukka, joka pystyy hallitsemaan sen perusteknologian, ei se mitään rakettitiedettä ole.”*

Kyyhkylän kuntoutus- ja hyvinvointikeskuksen hanke- ja kehittämispäällikkö Teija Räihä (2014) kertoo esimerkin vuorovaikutteisen TV:n tuottamisesta. Siihen riittää hänen mukaansa perusymmärrys tietotekniikasta ja sen toiminnasta ja ehkä enemmänkin siinä vaaditaan rohkeutta. Räihä korostaa kuitenkin, että syvempää ymmärrystä käytettävästä laitteistosta ja ohjelmistosta tarvitsevat ne henkilöt, jotka tukevat asiakkaita ja antavat ohjeistusta. Kyyhkylän kuntoutus- ja hyvinvointikeskuksessa asia on järjestetty siten, että tekninen toimittaja tarjoaa myös tukipalvelut. Huomattavaa vuorovaikutteisen TV:n mallissa on se että teknisen toimittajan tukipalvelut ovat suunnattu sekä asiakkaille että keskuksen omille työntekijöille. (Räihä 2014.)

4.2 Tuotannollinen osaaminen ja asiakaslähtöisyys

On selvää, että sähköisen palvelun ylläpitäminen vaatii lähtökohtaisesti aikaa ja panostusta organisaatiossa (Röksä 2013; Hirvonen 2014). Palvelu on toteutettava hyvin ja ammattitaitoisesti. Turun kaupungin Olli Hirvonen (2014) toivoi palveluntarjoajalta asiakaslähtöisyyttä ja kulttuurituotannollista osaamista. Sähköisten kulttuuripalveluiden tuotanto tapahtuu monesti kunnan ja jonkun muun toimijan yhteistyön kautta. On tärkeää, ettei kunta vain osta toimintaa ja laitteita, vaan kontrolloi myös sisältöä ja sen laatua.

Asiantuntijoiden haastatteluista ilmeni että palveluntarjoajan on tärkeää osata myös keskustella asiakkaiden kanssa. Sähköisissä kulttuuripalveluissa ei ole kyse vain passiivisesta tiedottamisesta ja ohjelman tarjoamisesta vaan siinä on tärkeää juuri ihmisten aktivoiminen. Humakin viestintäpäällikkö Jarmo Röksä (2013) on sitä mieltä, että palvelun käyttäjien kanssa on keskusteltava ja puhuttava, jotta mielenkiinto pysyy yllä.

Jotta sähköiseen kulttuuripalveluun saataisiin vuorovaiikutteisuutta, on hyvä miettiä palveluun erilaisia toimintoja, jotka voivat aktivoida vastaanottajaa. Esimerkiksi toimintojen pelillistäminen lisää vuorovaikutteisuutta.

”Kun tähän toimintaan liitettäisiin lisää pelillisyyttä, ihmiset aktivoituisivat paremmin. He voisivat kerätä pisteitä tai suorittaa jonkun tehtävän kun he loggautuvat tiettyyn paikkaan. Ihmiset voisivat kilpailla keskenään saavutetuilla pistemäärillä tai esimerkiksi luoda itselleen kulttuurillista profiilia verkkoon. Eri

tapahtumat ja paikat voisivat olla tietyn genren alla ja ihminen voisi seurata millainen on hänen kulttuurinen ’habituksensa’, minkälainen hän on kulttuurityyppinä ja miten se muuttuu vuosien varrella.” (Röksä 2013.)

Lisätoimintona ihmisiä palvelisi esimerkiksi konsertin reaaliaikaisen suoratoiston ohella bändin kanssa tehtävä chat-istunto, josta kuluttaja ei pääsisi muutoin nauttimaan:

”Ei vaikka pidä kuvitella että se [suoratoisto] ois jotenki lähtökohtaisesti yhtä hyvä tai parempi. Se on erilainen, et sille pitää tarjota muuta arvoa. (--) se tarkoittaa sitä, että kun lähetetään keikka niin mieluiten sitten vaikkapa fanit pääsis jutteleen chatis sen myös sen bändin kanssa.” (Eronen 2013.)

Myös Ustream-palvelun markkinointipäällikkö Alden Fertig (Dreier 2013) korostaa reaaliaikaisen suoratoiston tuomaa interaktiivisuuden lisäarvoa. Samoin hän tähdentää reaaliaikaisen suoratoiston alkutilanteen merkitystä: suuri osa katsojista tulee vastaanottimensa ääreen hyvissä ajoin ja tuolloin on tärkeää, että jo ennen varsinaisen suoratoiston aloittamista katsojaa ”lämmittelään” ja johdatellaan tunnelmaan esi- tai alkuohjelmalla. Kangerrellen alkava, teknisiä ongelmia sisältävä tai innottomasti sisään juonnettu ohjelma ei houkuta odottamaan varsinaisen suoratoistolähetyksen alkua. Varhain saapuvat katsojat ovat tärkeä rekrytointipohja, sillä mikäli suoratoisto alkaa hyvin, he viestivät tehokkaasti ystävilleen heti ohjelman alettua ja siten tuovat lisää katsojia nopeastikin. (Mt.)

Suoratoiston katsojalle tarjoutuu myös etuja, joita live-esityksessä paikan päällä oleva katsoja ei voi saada: kamera-ajolla voidaan tuottaa esimerkiksi lähikuvaa esiintyjästä, hänen ilmeistään ja vaikkapa soittajan sormista. (Hirvonen 2014.) Näiden avulla esitys voidaan rakentaa nimenomaan suoratoiston katsojia paremmin palvelevaksi.

Reaaliaikainen suoratoistolähetys vaatii myös artistilta paljon – hänen on osattava ottaa esityksessään huomioon kaksi yleisöä ja olla vuorovaikutuksessa molempien kanssa (Lankinen 2013). Onnistunut toteutus vaatii toteutuksen huolellista kokonaissuunnittelua, jossa mukana ovat niin artisti, tuottaja kuin kuvaajakin.

4.3 Yhteistyö palveluiden tuottamisessa

Hyvän esimerkin siitä, millä tavoin sisältöjen tuottaminen voidaan toteuttaa käyttäjät huomioiden, antaa Kainuun Nuotta ry:n vetämä Palke-hanke. Hankkeesta saadut kokemukset todentavat julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyön tarpeellisuutta sähköisten kulttuuripalveluiden sisällöntuotannossa ja teknisessä toteutuksessa (Karppinen 2012.)

Palveluiden sisältöihin ja käyttöliittymään liittyvän suunnittelutyön on oltava osallistavaa, jotta voidaan varmistaa palvelun saumaton käytettävyys ja kiinnostavuus erilaisille kohdeyleisöille. Palke-hankkeessa on jaettu sisällöntuotanto kaupalliseen ja ei-kaupalliseen, jossa paikallinen osuuskunta järjestää kaupalliset palvelut ja kyläyhdistys keskittyy ei-kaupallisiin palveluihin. Hankkeessa paino-

tetaan vapaaehtoistyön merkitystä, erityisesti kyläyhdistysten toimintaa kulttuuripalvelutoiminnassa. Kuntalaisten sitouttaminen palveluiden suunnittelutyöhön vapaaehtoistyön muodossa lisää suunnitteluvaiheen osallistavuutta. (Mt.)

Samana näkemyksen jakaa Turun kaupungin vapaa-aikatoimialan kulttuurituottaja Olli Hirvonen (2013), joka on tutkinut ikäihmisille tarjottavien sähköisten kulttuuripalveluiden kehittämistä Turun alueella.

Hirvosen tutkimuksen mukaan kolmas sektori ja vapaaehtoisten suuri määrä ovat merkittävä voimavara sisällöntuotannossa. Yhteistyö julkisen ja kolmannen sektorin välillä onkin suositeltavaa, sillä siten toiminnan kustannukset voidaan pitää alhaalla sisällöllisestä laadusta tinkimättä. (Mt.)

Palke-hankkeen avulla on myös selvinnyt, että jokaisella kunnalla on omanlaisensa kulttuuriympäristö – vaikka tietty palvelukonsepti on todettu toimivaksi tietyssä kunnassa, voidaan siihen joutua tekemään pieniä muutoksia sovellettaessa sitä toiseen kuntaan (Karppinen 2013). Tämä on vahva perustelu kuntalaisten osallistamisen ja yleisesti monitasoisen yhteistyön merkityksen puolesta, erityisesti sähköisten kulttuuripalveluiden suunnitteluvaiheessa.

4.3 Helppokäyttöiset käyttöliittymät

Sähköisten kulttuuripalveluiden toiminnan takaamiseksi ei riitä, että vaadittavaa osaamista löytyisi pelkästään kulttuuripalvelun tuottajalta tai jakajalta: teknistä ja toiminnallista osaamista on oltava myös palvelun asiakkaalla, jotta jaetut kulttuuripalvelut olisi myös mahdollista vastaanottaa.

Yhtenä ongelmana voidaankin nähdä se, että tekniikka ja erilaiset käyttöjärjestelmät kehittyvät ja muuttuvat nyky maailmassa ripeällä tahdilla. Tämä johtaa siihen, että asiaan vähemmän perehtyvien ihmisten, kuten esimerkiksi vanhusten, voi olla vaikeaa pysyä mukana kehityksessä, mikäli tekniikka, sovellukset ja käyttöjärjestelmät jatkuvasti muuttuvat. Olli Hirvonen (2014) ja Veli-Matti Karppinen (2014) toivatkin haastattelussa esiin tekniikan nopean kehittymisen, mutta myös sen, että esimerkiksi vanhuksille on mahdollista tehdä – ja on myös jo tehty – yksinkertaisia, käyttöliittymältään helpohkoja sovelluksia.

*"(--) muutama kuukausi sitten tuli jo uusi sovellus, missä (--)
vanhukset voi vaan painaa nappia, jossa on esimerkiksi lapsen
kuva ja se yhdistää puhelun lapseen. Nämä kuvapuhelut ja
muut menee tosi nopeasti eteenpäin."* (Hirvonen 2014.)

*"Kaikki pystyy käyttämään tietokoneita, kyse on vaan siitä,
millanen käyttöliittymä sulla on. Meilläkin kokeillaan tässä
esimerkiks näitä kosketusnäyttöjä (--). Että jos sä kosketat
vaikka lääkärin kuvaa, ikonina, ni sieltä aukee lääkäri. (--)*

*siinä mielessä palveluiden kohdentaminen eri ikäryhmille on
mahdollista, se vaan vaatii erilaisia käyttöliittymäsovelluksia".*
(Karppinen 2014.)

Samankaltaista yksinkertaista tekniikkaa olisi järkevää hyödyntää myös kulttuuripalveluiden vastaanottamisessa: helppous ja yksinkertaisuus takaavat sen, että kulttuuripalveluiden vastaanottamiseksi ei vaadita suurta toiminnallista tai teknistä osaamista, vaan esimerkiksi tietokoneen tai vastaavan kosketusnäyttöisen laitteen omistaminen ja peruskäytön hallitseminen riittää.

Tekniikan kannalta myös tarvittavan nopeasti toimivalla internetyhteydellä ja varmatoimisilla ohjelmilla on merkittävä osuus, jotta kulttuuripalveluiden vastaanottaminen on asiakkaalle mielekästä:

*"Voidaan lähteä kehittämään sellaisia vuorovaikutteisia
palveluita jotka toimii, koska silloin ku mennään ammattimaisiin
palveluihin, (--)
ni sen pitää toimia, eikä vähän väliä sellasta
'verkkovirhe, korjaillaan'"* (Karppinen 2014).

5 REAALIAIKAINEN SUORATOISTO

Reaaliaikaiseen suoratoistoon liittyviä laiteinvestointeja tehtäessä on huomioitava muun muassa millä tavalla palvelu tarjotaan - tuotetaanko se kertaluontoisena palveluna, vai kustannetaanko laitteet useampia reaaliaikaisia lähetyksetoimia silmällä pitäen.

On hyvä myös ajatella laitteiden liikutettavuutta, sillä mitä isompi investointi, sitä suurempi hyöty siitä yleensä halutaan. Laitteiden liikutettavuus lisää mahdollisuuksia toteuttaa reaaliaikaisia suoratoistolähetyksiä monipuolisemmin.

Teknistä tuotantoa ja laitekustannuksia suunnitellessa kannattaa arvioida myös mahdollisen kohdeyleisön määrä. Sähköinen palvelu voidaan rakentaa maksulliseksi, jolloin kohdeyleisö maksaa yksittäisen suoratoistolähetyksen, esimerkiksi konsertin, katsomisesta. Suomen kokoisella markkina-alueella on haasteellista saada tuotannon kuluja katettua pelkillä katsomismaksuilla. Suoratoiston katsomisesta pyydettävä maksu on lähtökohtaisesti paljon pienempi kuin live-esityksiin myytävän lipun hinta. (Eronen 2014.)

Myös se, millaista laatua reaaliaikaisen suoratoiston halutaan olevan, vaikuttaa laitehankintoihin ja kustannuksiin. Äänitekniikan kannalta on luonnollisestikin laadukkaampaa toteuttaa esimerkiksi filharmonisen orkesterin live-konsertti useammalla mikrofoniilla nauhoitettuna, mutta moniin toimintoihin riittää tekninen perusvarustus. Matalalla teknisellä vaatimustasolla tehdyn päi-

vätuotannon hinta voi vaihdella lähes ilmaisesta noin 500 euroon. Vaativat tuotannot, joissa on mukana useita kameroita ja hyvätasoinen äänityskalusto, maksavat tuhansia euroja. (Eronen 2014.)

Mediateknologia on kehittynyt nopeasti, joten laadukkaita lähetyksiä on nykyään helpompi toteuttaa pienemmällä vaivalla, kustannuksilla ja tekijämäärällä kuin vielä jokin aika sitten. Olli Hirvosen (2014) mukaan siinä, missä aikaisemmin tarvittiin YLEn lähetysauto ja kymmenen hengen tuotantoryhmä, pärjää nykyään tarvittaessa vaikka yksinään ja pienellä budjetilla. Laajakaistan käytön kuukausikustannukset ovat muutaman sadan euron luokkaa ja moniin teknisesti matalan kynnyksen lähetyksiin riittää Hirvosen mukaan *”noin savukeaskin kokoinen laite, kamera ja läppäri”*.

Laitteita on myös mahdollista vuokrata äänentoistoon ja kuvaukseen erikois-tuneiden yritysten kautta. Kannattaakin miettiä, halutaanko laitteiden yhteyteen myös palvelu ja huolto, vai hankitaanko laitteet kertaostoksena vakuutuksen kera.

Lähetyksiä voidaan toteuttaa yhteistyössä sellaisten tahojen kanssa, joilla on jo tarvittavat laitteet valmiina. Esimerkiksi live-lähetyksen toteuttaminen yhteistyössä YLEn kanssa poistaisi monta tekijänoikeuksiin, internet-jakelualustaan sekä laitekustannuksiin liittyvä ongelmaa.

Useat kunnat käyttävät suoratoistoteknologiaa jo muissa yhteyksissä. Esimerkiksi Turun kaupunginvaltuuston vii-

koittaiset kokoukset lähetetään reaaliaikaisena suoratoistona. Kuntalaisilla on siten mahdollisuus kuulla ja nähdä, mitä kaupungin päättäjät tekevät, mikä lisää demokrati-an läpinäkyvyyttä (Röksä 2013). Näitä samoja laitteistoja voitaisiin sujuvasti hyödyntää myös vuorovaikutteisten sähköisten kulttuuripalveluiden järjestämisessä.

Suoratoiston käyttöönotossa ongelmallista on tiedon vähäisyys ja katkelmallisuus. Tieto tulee usein yksittäisten kokemusten ja yksittäisten tavarantoimittajien kautta. Olisikin hyvä, mikäli tietoa voitaisiin koota järjestelmällisesti ja levittää tasapuolisesti:

”Suoratoistoteknologian käyttöönottoa ja kustannuksia helpotaisi taho, joka benchmarkkaisi mediateknologiaa opetussektorille sekä kulttuuri- ja järjestöalan sektoreille. Taho vertailisi suoratoisto- ja mediateknologian eri tilanteissa ja eri budjettikategorioilla toimittajariippumattomasti eli niin ettei kukaan markkinamies ei myy omaa tuotettaan parhaana, vaan puolueettomat asiantuntijat arvioisivat parhaat työkalut muun muassa toimivuutta, laatua ja hintaa arvioiden. Tämä mahdollistaisi sen, että organisaatiot, viranomaiset ja tapahtumanjärjestäjät pystyisivät tuomaan tiedotustilaisuuksia ja muita verkkoon laadukkaasti ja edullisesti.” (Röksä 2013.)

5.1 Reaaliaikaisen suoratoiston alkuinvestoinnit ja tuotantokustannukset

Kulttuuripalveluiden sähköisen tuottamisen kustannukset liittyvät tuotettavaan sisältöön ja sen jakamisen mahdollistavaan tekniikkaan.

Sisällöntuotannon kustannukset muodostuvat suhteessa tuotettavan sisällön laatuun ja sen saavuttamiseksi edellytettäviin henkilöstökustannuksiin ja tekniikkaan.

- Suunnittelu: ohjaaja, koreografi, käsikirjoittaja
- Toteutus: video- ja valokuvaaja, juontaja
- Tekijänoikeudet

Tekniset kustannukset muodostuvat laitteiston hankinnasta ja käytöstä sekä jakelualusta-palveluiden käyttökustannuksista.

- Hankinnat: kamera, mikrofoni, tietokone, laadukas näytönohjain, reititin
- Käyttö: operoiva henkilöstö, verkkoyhteys, jakelualustat

Suoratoistopalvelun toteuttamiseksi tarvitaan pilvipalvelu, jonka avulla suoratoistettava videomateriaali virtaa reaaliaikaisesti nettiin sivustojen omalle palvelimelle, joilta kuvamateriaali jaetaan eteenpäin kohderyhmälle, suoratoiston katsojille (Nummela 2012).

Markkinoilta löytyy erilaisia pilvipalveluita siihen tarkoitukseen. Palveluiden käyttö vaatii kirjautumisen ja tilin luonnin valittuun palveluun. Suomessa suosituimpia vaihtoehtoina ovat esimerkiksi Bambuser, Google+ Hangouts On Air, Justin.tv, Livestream, Qik, TwitchTv ja Ustream. Kaikissa mainituissa pilvipalveluissa on käytävissä ilmainen versio. (Mt.)

Seuraavassa esimerkkejä yllä mainittujen pilvipalveluiden maksullisten palveluosuuksien kustannuksista:

Livestream – saatavilla Android, iOS, Symbian ja Web -versiot. Maksullisen lisäpalveluiden hintaskaala kuukaudessa on noin 35 €–75 € välillä. (Livestream 2014.)

Ustream – saatavilla Android, iOS, Web -versiot. Eri tasoisten Pro plans -pakettikokonaisuuksien hinnat liikkuvat noin 75 €:sta 750 €:oon. (Ustream 2014.)

Bambuser – saatavilla Android, Bada, iOS, Maemo, Meego, Symbian, Web, Windows mobile -versiot. Palvelu on ilmainen yksityiskäyttöön ja voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen käyttöön. Maksullisen pilvipalvelun hintahaarukka on noin 35 €–450 € välillä (Bambuser 2014.)

Justin.tv – saatavilla Android, iOS, Symbian, Web -versiot. Maksullisina vaihtoehtoina ovat Pro Account, jossa vuosimaksu on noin 60 € (Justin.tv 2014a). Lisäksi vielä Premium Account maksaa toimintomahdollisuuksista riippuen kuukaudessa noin 75 €–750 € (Justin.tv 2014b).

Edellä mainittujen palveluiden maksulliset versiot takaavat käyttäjälle ensisijaisesti mainosvapaan lähetystoiminnan, videoarkiston sekä muita lisäominaisuuksia.

Katsoja tarvitsee suoratoistopalvelua käyttämistä varten laajakaistapalvelun, jonka nopeus on sopiva suoratoistolähetyksen seuraamiseen, käyttöliittymän sekä tietokoneen, tabletin tai älypuhelimien.

Suoratoiston laatutarve kannattaa ottaa huomioon investoitaessa kameroihin, äänitekniikan laitteisiin, ohjelmistoon ja jakelualustaan. Edullisimmillaan ohjelmistot ja jakelualustat voivat olla ilmaisia ja siten toiminta on lähes maksutonta tuottajalle ja katsojalle. Tuolloin kyse on kuitenkin todennäköisimmin ilmaisupalvelusta, joka tarjoaa mainosrahoitteista palvelua ja yksinkertaisen tekniikan. Tämä tietenkin vaikuttaa tuotannon laatuun. (Eronen 2014.)

Suoratoisto-ohjelmat

Suoratoisto-ohjelmista esimerkiksi Adobe Flat Media Encoder, joka on tarkoitettu Windowsille sekä Macille, on hyvä ja ilmaiseksi ladattava ohjelma. Sen avulla voi lähettää liikkuvaa ja kuvaa videopalveluun, joka välittää kuvan ja äänen eteenpäin. (Sarja 2011, 17.)

Videomikserit

Videomikserillä voi toteuttaa monikamera-ajot, esimerkiksi jääkiekko-otteluiden tai konserttien suoratoistot. Mikserin avulla ohjaaja valitsee mikä kamerasta milloinkin näkyy katsojille. Edullisimpien laitteiden hinta on noin 1000 €. Lisäksi saatavilla on videomiksausohjelmistoja (esim. Vidblaster, Wirecast ja Cutfour), jotka ovat huomattavasti halvempia kuin perinteiset mikserilaitteet. (Mt., 38–43.)

Kuvauskalusto

Hinta-laatusuhteeltaan edullisia, perustoimintaan riittävän hyviä web-kameroita saa muutamalla kymmenellä eurolla. Markkinoilla on useita hyvällä resoluutiolla ja

tarpeeksi suurella megapikselimäärällä varustettuja nettikameroita, joiden hinnat alkavat hieman yli 20 eurosta. Tällaista web-kameraa voisi käyttää yksinkertaisimpiin reaaliaikaisiin suoratoistolähetyksiin, joissa ei tarvita niin korkealaatuista teknologiaa. Tämä kamera soveltuu toimittajan mukaan myös tilaisuuksiin, joissa on hämärä valaistus ja siinä on myös taustahälyä häivyttäviä teknisiä ominaisuuksia. (Verkkokauppa.com 2014.)

Markkinoilla on jo myös ns. ”langattomia objektiiveja”, jonka saa kiinni WiFin kautta älypuhelimeen. Laitteen hinta on hieman yli 200 €. Ideana on, että kameran ja WiFin yhteyden väliin ei tarvittaisi tietokonetta vaan sen korvaisi esimerkiksi mobiili älylaite tai suoratoistoon erikoistunut yhteysboksi. Näin päästäisiin tuottamaan suoratoistolähetyksiä verkkoon kompaktimmin. (Nummela 2013.)

Suoratoisto ostopalveluna

Suoratoistopalvelun voi myös ostaa suoraan tällaista palvelua tarjoavalta yritykseltä. Hinnat vaihtelevat luonnollisesti erittäin paljon ja riippuvat ajankäytön lisäksi kameroiden, henkilökunnan ja audiokanavien määrästä sekä lisäpalveluista, kuten leikkauksesta.

5.2 Esimerkkitapauksia

Kulttuurisali 2009 (Toholampi)

Toholammin kunnan kulttuurisihteeri Tarja Kalander (2014) kertoi, että Toholammille rakennettiin EAKR-rahoituksen turvin kulttuurisali 2009. Tässä tapauksessa hankerahoitus mahdollisti sen, että saliin saatiin nykyaikaista, internet-lähetykset mahdollistavaa tekniikkaa. Kulttuurisalin ensisijainen tarkoitus on käyttö kulttuuritilaisuuksien tilana. Projektiin saatiin tukea EAKR -rahoituksesta 500 000 €, kunnan osuus oli rahoituksesta 60 000 €. (Mt.)

Lähetykset hoidetaan kunnan ja internet-palveluita tarjoavan KaseNet -yrityksen toimesta. Vastaanottajalta vaaditaan internet-selain ja flash player -ohjelma. Lisäksi vastaajan tulee valita paikallisesta IPTV-järjestelmästä oikea kanava. IP-kameran hankinta ja asennus sekä ohjelmiston kehitys maksoivat reilusti alle 5000 €. Tilassa on vain yksi kiinteä kamera, joten välitetty kuva jää melko suppeaksi. Äänentoiston vaatimukset ovat hyvin erilaiset esimerkiksi valtuuston kokouksissa ja musiikkitilaisuuksissa, joten äänen laatua pitäisi hienosäätää erikseen aina kuhunkin tilaisuuteen sopivaksi. Suoratoiston järjestämiskulut pyritään kattamaan paikalle tulevalta yleisöltä perittävillä pääsymaksuilla. (Mt.)

Suvi-mediahanke (Kauhajoki)

Kauhajoella on meneillään Suvi-mediahanke, jonka budjetti on 148 500 €. Hanketta hallinnoi Suupohjan elinkei-

notoimen kuntayhtymä. Rahoitusta on haettu Suupohjan kehittämissyhdistys ry:ltä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta. (Suvimedia 2014.) Hankkeen takana on vuonna 2012 perustettu Suvimedia ry, jonka tarkoituksena on kehittää ja ylläpitää paikallis- ja netti-televisiotoimintaa sekä edistää ja vaalia paikallisen kulttuurisallin taltioimista ja sen esiintuomista (Ylikoski 2014).

Hanke on toimintansa aikana pilotoinut IPTV-kanavan toimintaa verkko-osuuskunta Kuuskaistan palvelun kautta. Ohjelmasisältöjä tuottaa Suupohjan ammatti-instituutin media-assistenttilinja, mutta kaikilla suupohjalaisilla on avoimuusperiaatteen mukaisesti mahdollisuus saada sisältönsä julki kanavalla. (Mt., 2014.)

Vuorovaikutteinen TV (Mikkeli)

Mikkelin Kyyhkylän kuntoutus- ja hyvinvointikeskuksen hanke- ja kehittämispäällikkö Teija Räihän (2014) mukaan Vuorovaikutteinen TV -toiminta on aloitettu Kyyhkylässä vuonna 2009. Toiminta käynnistettiin pilottihankkeen avulla, mutta tavoitteena on alusta alkaen ollut vakiinnuttaa se pysyväksi. Aluksi mukana oli 10 kotitaloutta, mutta tällä hetkellä toiminta on laajentunut kattamaan 55 ikäihmisen talouden Etelä-Savon ja Kymenlaakson alueella. Asiakkaat ovat sotainvalideja tai heidän leskiään. Vuorovaikutteisen TV:n välityksellä asiakkaat saavat toimintakykyä tukevia palveluita teknologian välityksellä suoraan koteihinsa. (Mt.) Erilaisten liikunta-, neuvonta- ja tukipalveluiden avulla tuetaan kotona selviämisen edellytyksiä. Tämän lisäksi TV:n ohjelmistoon kuuluu mm.

jumppia, asiantuntijaluentoja, viriketuokioita ja hengellisiä tuokioita. (Kyyhkylä 2014.)

Periaatteeltaan ja tavoitteiltaan Vuorovaikutteinen TV on samantyyppinen kuin Hyvinvointi-TV, jollaisia tunnetaan Suomesta useita. Kyyhkylän Vuorovaikutteisen TV:n tavoin Hyvinvointi-TV:n tavoitteena on tarjota kotona asuville ikäihmisille terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä vuorovaikutteisia hoitopalveluita, joihin useimmiten liittyy myös kulttuurista ohjelmasisältöä. Vuorovaikutteisessa toiminnassa ovat mukana ikäihmisten lisäksi heidän hoitajansa ja omaisensa. (Jauhiainen 2013.)

Kyyhkylän kuntoutus- ja hyvinvointikeskus saa rahoitusta toiminnalleen Valtionkonttorilta ja Veljesliitolta, koska asiakkaat ovat sotainvalideja. Mikäli toimintaa laajennetaan koskemaan muita asiakasryhmiä, rahoitus täytyy suunnitella toisella tavalla, esimerkiksi omaiset voisivat osallistua jollakin summalla. Mikäli vanhan ihmisen toimintakykyä kyetään parantamaan ja hän voi asua itsenäisesti Palvelu-TV:n avustuksella, kustannukset ovat joka tapauksessa huomattavasti alhaisemmat kuin laitoshoidon kustannukset. (Räihä 2014.)

Etäevent (Tampere)

Jenkatehdas Oy:n LiveMusicStage.com-verkkopalvelu on ollut mukana tuottamassa Tampere-talon Etäevent-hanketta. Robottikamerat kuvaavat konsertin, joka lähetetään etukäteen valitulle kohdeyleisölle reaaliaikaisena suoratoistona. Yleisölle tarjotaan elämyksen tueksi myös muuta aiheeseen liittyvää, innostavaa ja vuorovaikutteis-

ta ohjelmaa. Ensimmäinen kokeilu tehtiin lokakuussa 2013. Silloin kohderyhmänä olivat Tampereen yliopistolaisen sairaalan Pitkänien nuorisopsykiatrian osaston potilaat ja esiintyjänä Jonne Aaron yhtyeineen. (Lankinen 2013.)

Potilaita innostettiin ja rohkaistiin jo ennakolta osallistumaan tapahtumaan mm. artistien lähettämän videotervehdyksen välityksellä. Juuri ennen keikkaa artistit lisäksi keskustelivat internetin välityksellä osaston nuorten kanssa ja vastailivat heidän esittämiinsä kysymyksiin. Kyseessä oli siis perinteisestä esityksen suoratoistosta poikkeava lähetyskokonaisuus, jossa tärkeä osuus oli nimenomaan verkossa tapahtuvalla kontaktilla sekä taidekokemuksen ja hoivatyön yhdistämisellä. (Mt.) Ilman sektoreiden yhteistyötä toiminnalla ei saavutettaisi niitä merkityksiä ja tavoitteita, joita sillä nyt on. Toiminta on luonteeltaan lähinnä julkisen sektorin palvelua ja sillä on suuri merkitys katsojille, jotka eivät muuten pääsisi tapahtumaan osallistumaan (Eronen 2014).

6 SÄHKÖISET KULTTUURIPALVELUT JA TEKIJÄNOIKEUDET

Sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen, olkoonpa se kaunokirjallinen tahi selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote taikka ilmetköönpä se muulla tavalla (Tekijänoikeuslaki 404/1961, 1§).

Kuvan, äänen tai videon käyttöön tarvitaan yleensä alkuperäisten tekijöiden luvat. Musiikin osalta tekijäksi luetaan ainakin säveltäjä. Jos sävelmä on sanoitettu, tekijöiksi lasketaan myös sanoittaja ja sovittaja. Mikäli sävelteokseen liittyy myös jotain muuta taiteellista tuotantoa, myös niiden tekijöiltä tarvitaan lupa. (Korpela 2014a.)

Luvan hankkimisvelvoite koskee luonnollisesti myös internet-ympäristöä ja paitsi, että kaikkeen internet-sivuilta julkaistavaan materiaaliin on hankittava lupa, on myös muistettava mainita alkuperäinen sisällöntuottaja niissä tapauksissa, kun sivuille linkitetään muiden tuottamia sivuja. (Kunnat.net 2014.) Toisen tekijän web-osoitteen (URL) julkaisuun omalla sivulla ei kuitenkaan ainakaan toistaiseksi tarvita lupaa – hyvän tavan mukaista luvan kysyminen silti on (Korpela 2014b).

On vaikeaa tiivistää yksityiskohtaisesti tai aukottomasti, mitä kaikkea kuntien täytyy ottaa huomioon, sillä tekijänoikeudet jakautuvat laajasti eri tekijänoikeusjärjestöille riippuen teoksesta sekä siitä mitä osaa siitä kulloinkin

käytetään. Ratkaisevaa on myös se, tuotetaanko suora-toistettava ja julkaistava sisältö itse.

Jos puolestaan sisältöä hankitaan joltain ulkopuoliselta taholta, voidaan olettaa, että tallennusoikeudet on hoidettu tuotantoyhtiön puolesta ja palveluntarjoajan vastuulle jää esitysoikeuksien ja mahdollisesti ääniteoikeuksien hankkiminen (Valkama 2014).

Kunnat ovat useimmiten hankkineet tekijänoikeusjärjestöiltä ns. kuntaluvat, jotka ovat yksittäisiä sopimuksia väljemmät ja kunnille kokonaisedullisemmat ratkaisut tekijänoikeuksien alaisten teosten esittämiseen. Myös kuntien on silti oltava erityisen tarkkana, että suoratoistettavaa sisältöä julkisesti esitettäessä on otettu selvälle siihen liittyvät tekijänoikeudet, sillä kuntasopimus ei automaattisesti kata kaikkea. On täysin mahdollista, että kunnalla on jo lähtökohtaisesti valmiina kuntalupa johonkin osaan esitettävästä materiaalista ja toisaalta johonkin osaan ei. Joillakin teoksilla ja niiden osilla saattaa edelleen olla oikeuksien omistajana tekijä itse, mikä osaltaan laajentaa selvitettävien lupa-asioiden kirjoa.

Vaikka kunnilla on erillinen lupa esimerkiksi musiikin käyttöön melko laajasti, se ei silti pois sulje niitä tekijänoikeuksia, joita tarvitaan, kun kunta itse tuottaa sisältöä. Mitään yksiselitteistä tapaa ei ole, vaan jokaisen teoksen käyttöoikeudet on haettava sille kuuluvalta tekijänoikeusjärjestöltä ja sopimukset on tehtävä kunkin esityksen kanssa erikseen, jos se ei kuulu minkään ennalta sovitun sopimuksen piiriin.

Antti Valkama (2014) tekijänoikeusjärjestö Teostosta tiivistää asian seuraavasti:

Kuntia varten on olemassa erillinen lupa, joka kattaa kuntien musiikin käyttöä melko laajasti, mutta verkkokäyttöä lupa ei kuitenkaan kata. Mikäli kulttuuripalveluiden sisältö tuotetaan kunnan toimesta, tulee heidän huolehtia kaikista tarvittavista oikeuksista. Jos kyseessä on esimerkiksi dokumentti-elokuva, niin tuotantovaiheessa tulee hankkia tallennusoikeudet (synkronointi) NCB:ltä [Nordisk Copyright Bureau]. Kun tuotettua sisältöä jaetaan eteenpäin oman verkkopalvelun kautta, niin silloin kysymykseen tulevat esitysoikeudet ja mahdollisesti myös äänioikeudet, mikäli tuotannossa on käytetty äänitemusiikkia. Esitys- ja tallennusoikeudet on mahdollista hankkia Teoston kautta, mutta ääniteoikeudet on haettava kustantajan/levy-yhtiön kautta. Lisäksi jos tuotannossa hyödynnetään kappaleiden sanoituksia (esim. karaoke), puhutaan graafisista oikeuksista, jotka haetaan myös kustantajalta/levy-yhtiöltä. (Mt.)

Sähköisen kulttuuripalvelun tuottamiseen liittyy ainakin seuraavanlaisten oikeuksien selvittämistä:

Esitysoikeudet

Esitysoikeudet eri teoksiin on haettava niiden tekijänoikeusjärjestöjen kautta, joiden piiriin teoksen oikeudet kuuluvat. Oikeudet voivat kuulua myös suoraan taiteilijalle.

Tallennusoikeudet (synkronointi)

Tallennusoikeuksista vastaa yleensä se tekijänoikeusjär-

jestö, jonka alaisuuteen tallennettava teos kuuluu. Jos teos on tuotettu itse tai siinä on käytetty osia muista teoksista, on toimittava voimassa olevan tekijänoikeuslakia noudattaen ja hankittava kyseiset tallennusoikeudet niiden omistajilta/tekijänoikeusjärjestöiltä.

Ääniteoikeudet

Oikeuksien haltijoina voivat olla Gramex, Teosto, levy-yhtiöt tai artistit.

Graafiset oikeudet

Graafisia oikeuksia tarvitaan mm. nuottien, sanoitusten visuaaliseen esittämiseen joko painettuna tai netissä. Graafiset oikeudet eivät kuulu Teoston asiakassopimusten piiriin, vaan ne on erikseen haettava taiteilijalta tai kustantajalta/levy-yhtiöltä jolle oikeudet on lisensoitu. Tekijänoikeuksia myöntävät tahot:

Julkaisut

Kopiosto myöntää julkaisujen (ja niiden erilaisten digitaalisten esittämismuotojen) lupia. (Kopiosto 2014). Vaikka Kopiostosta saa digitaalisen julkaisun luvan, on kunnan silti oltava selvillä siitä, onko ohjelman/tuotannon sisällössä muita, muiden tekijänoikeuksien alaisia osia. Kirjailijoiden ja kääntäjien tekijänoikeuksia valvoo Sanasto ry. (Sanasto 2014)

Musiikkiteokset

Säveltäjien, sanoittajien, sovittajien ja musiikin kustantajien oikeuksia musiikin julkiseen esittämiseen ja tallentamiseen äänitteille valvoo Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry. Tämän lisäksi Gramex antaa lupia

äänitteiden Internet-käyttöihin (internet-radio, äänite-
näytteet, podcasting, TV-simulcasting). Mikäli muusikot
ja äänitteiden tuottajat ovat halunneet pidättää lupien
myöntämisen itsellään, lupa on hankittava suoraan heiltä.
Gramex ei pääsääntöisesti anna lupia esimerkiksi omalle
koneelle ladattavat, tallennettaville ääninäytteille, on-
demand-nettiradioille, nettijukeboxeille, äänitemusiikille
internet-sivujen tunnus- ja taustamusiikkina, mainok-
sissa käytettävälle äänitteille, ääninäytteille muusikkojen
tai äänitteiden tuottajien omilla internet-sivuilla tai ää-
nitekaupan yhteydessä tarjottuina. (Gramex 2014.)

*[Musiiikkiesityksiin liittyvät] esitysoikeudet hoituvat Teoston
kautta ja ääniteoikeudet jälleen kustantajan/levy-yhtiön
kautta. Teosto tarjoaa muutamia erilaisia lupia musiikin
verkkokäyttöön ja lupien tariffit perustuvat yleensä palvelun
musiikkipitoisuuteen ja palvelun käyttöön. Mikäli valmista
lupa-tuotetta ei ole olemassa, pyrimme rakentamaan asiakkaan
kanssa räätälöidyn ratkaisun. (Valkama 2014.)*

Elokuvateokset

Tekijänoikeuden tietosanakirjan (Niiranen & Tarkela 1998)
mukaan elokuva nauttii tekijänoikeussuojaa itsenäise-
nä teoksena (mikäli se on määritelty kokonaisteokseksi),
kohtaustasolla ja yksittäisenä filmiruutuna eli still-ku-
vana (viimeksimainittu on luonteeltaan valokuvateos
tai valokuva). Jokainen käytetyistä tavoista vaatii luvan.
Tavanomaiset, mekaanisesti tai automaattisesti kuvatut
aineistot (esim. valvontakameratallenteet) eivät nauti tekijänoikeussuojaa, koska ne eivät yllä vaadittavaan teos-
tasoon. (Tuotos 2014.) On kuitenkin huomattava, että

nämäkin voivat kuulua ns. tekijänoikeuden lähioikeuden
piiriin, jonka täyttymiskynnys on tarkistettava. (Korpela
2014c).

Käyttö lupa pyydetään tallenteen tuotantoyhtiö, ellei
tuottaja ole valtuuttanut sen antamiseen muuta organi-
saatiota, esimerkiksi Tuotos ry:tä tai elokuvateatteri- ja
videoelokuvia levittävää elokuvatoimistoa. Ulkomais-
ten elokuva- ja av-tallenteiden kohdalla käyttötarkoitus
määrittelee luvan pyytämisen tahon: Esityslupia kysy-
tään Suomessa toimivista elokuvatoimistoista tai muis-
ta tallennelevitykseen erikoistuneista yrityksistä. Mikäli
tallennetta käytettäisiin muihin kuin edellä mainittuun
tarkoitukseen, lupa tulee hankkia suoraan elokuvan ulko-
maiselta tuotantoyhtiöltä. (Mt.)

Av-tallenteen käyttöön voidaan tietysti edellytyksin sovel-
taa ns. sitaattioikeutta. Se tarkoittaa, että kuvaa voidaan
käyttää sitaatinomaisesti, osana laajempaa kokonaisuut-
ta. Tällöinkin on kuitenkin pyydettävä lupa. Sitaattioi-
keuden saanti edellyttää aina tekijän mainitsemista. (Mt.)

Visuaalinen ala

Visuaalisen alan taiteilijoiden oikeuksia valvoo taiteilijoi-
den itsensä ohella Kuvasto ry (Kuvasto 2014).

Edellä mainittujen toimijoiden lisäksi neuvoa tekijänoi-
keuksiin liittyvissä asioissa voi kysyä Tekijänoikeuden tie-
dotus- ja valvontakeskus ry:stä (2014), joka on useiden eri
tekijänoikeusjärjestöjen perustama järjestö. Sen työhön
kuuluu mm. tekijänoikeuspiratismiin vastainen työ.

7 MILLAISISTA PALVELUISTA ON "JÄRKEVÄÄ" TUOTTA SÄHKÖINEN PALVELU?

Haastatteluista kävi ilmi, ettei kulttuuripalveluiden sähköistämistä nähty ongelmana erityisesti millään kulttuurin osa-alueella. Painotus oli kuitenkin kulttuurisissa hyvinvointipalveluissa, joiden suhteen sähköisen tuottamisen nähtiin erityisesti lisäävän kulttuuripalvelun saavutettavuutta ja esteettömyyttä. (Hirvonen 2014; Eronen 2014.)

Selkeä viesti oli, että tiettyjen kulttuuripalveluiden tuottaminen sähköisesti on kustannustehokas keino lisätä palveluiden saavutettavuutta. Sisällöntuotannon suhteen kustannukset kasvavat sitä mukaa, mitä parempilaatuinen sähköisestä kulttuuripalvelusta halutaan. (Hirvonen 2014.)

Myös kyselytutkimuksessa tiedusteltiin, millaisten sähköisten kulttuuripalveluiden tuottaminen on järkevää. Vastajaat pitivät palveluiden tärkeimpänä perusteluna toiminnasta tiedottamisen (15 mainintaa). Lähes yhtä olennaiseksi (14) nousivat tasa-arvokysymykset: sähköisillä palveluilla haluttiin parantaa palvelujen saavutettavuutta ja edistää alueellista tasa-arvoa. Samaan aihepiiriin liittyivät myös maininnat (5) asiointin helpottamisesta. Eräät vastaajat (3) korostivat myös uusien yleisöjen saavuttamisen tärkeyttä. Tähän tavoitteeseen vastaa osaltaan sosiaalisessa mediassa toimiminen ja siellä tapahtuva markkinointi, jonka muutama (4) mainitsi tärkeäksi tavoitteeksi.

Hirvonen (2014) ja Karppinen (2014) pitivät sähköisten kulttuuripalveluiden järkevimpänä teknisenä ratkaisuna suoratoistoa. Heidän näkemyksensä mukaan erityisen järkevää on tehdä sähköisiä sellaisista kulttuuripalveluista, jotka maantieteellisten etäisyyksien, fyysisten tai ajankäyttöisten rajoitteiden vuoksi olisivat muutoin saavuttamattomissa. Näiden määreiden nähtiin koskevan erityisesti maaseudulla asuvia ja ikääntyneitä kuntalaisia.

Yleisesti järkeviksi koettiin sellaiset sähköiset kulttuuripalvelut, jotka soveltuvat levitettäväksi suoratoistona ja kelualustaa käyttäen sekä jaettavaksi tallenteina jälkikäteen. Käytännössä tämä käsittää kulttuuripalvelut, joiden käyttäminen tai johon osallistuminen perinteisellä tavalla vaatii fyysistä läsnäoloa, mutta jonka sisällöllinen luonne ei merkittävästi muutu näyttöpäätteeltä katseltaessa. Tällaisilla tavoilla jaettavaksi soveltuvia kulttuuripalveluita ovat haasta-teltujen mukaan esimerkiksi kävely- ja museokierrokset, kulttuuri-tapahtumat, konsertit, erilaiset tempaukset ja harrastetoiminta. (Karppinen 2014.)

Kyselyn antamat vastaukset heijastelevat haastattelujen antia lähes identtisesti: kyselyn perusteella koettiin järkeväksi lähettää konsertteja ja tapahtumia suoratoistona (14 mainintaa). Tämän lisäksi haluttiin järjestää virtuaalisia opaskierroksia ja näyttelyitä (5). Muutama vastaaja (4) nosti esille myös sen seikan, että sähköiset kulttuuripalvelut mahdollistavat palvelun ohella kulttuurin sisältöjen ja kulttuuritoiminnan digitaalisen tallennuksen ja siten myös niiden arkistoinnin.

8 SÄHKÖISTEN PALVELUIDEN TUOTANNON KEHITTÄMISTARPEITA

Kyselyllä selvitettiin kuntien henkilöstön kehittämistarpeita sähköisen tuotannon eri osa-alueilla (Taulukko 2). Vastauksissa pyydettiin määrittelemään vastaajan arvioima kuntakohtainen kehittämistarve tarpeellisuus neliporaisella asteikolla. Kyselyssä oli myös mahdollista valita vaihtoehto ”en osaa sanoa”.

Kysely osoittaa, että kehittämistarve kunnissa koetaan melko suureksi jokaisen osa-alueen kohdalla. Erityisiksi kehityskohteiksi henkilöstön osaamisen kehittämisessä

kunnat nostivat digitaalisen sisällöntuotannon ja sosiaalisen median palvelut sekä tekijänoikeuksiin liittyvät kysymykset.

Kunnilla on selvityksen mukaan useimmiten vähintään melko hyvät laajakaistayhteydet ja internetin yhteysnopeudet. Yhteyksien tarjoamien mahdollisuuksien käyttö kuitenkin supistuu, kun suurimmalla osalla kunnissa on melko tai erittäin huonot henkilöstöresurssit ja henkilöstön yleinen osaamistaso tuottaa sähköisiä palveluita on keskimäärin korkeintaan keskitasoa. Lisäksi taloudelliset resurssit ovat usein myös melko huonot. (Kuvio 2).

Taulukko 2: Kuntien henkilöstön kehittämistarpeet

Suoratoisto / videopalvelut
 Digitaalinen sisällöntuotanto
 Sähköisen materiaalin tuottamisen erityiskysymykset (tekijänoikeudet yms.)
 Sosiaalisen median palvelut
 QR-koodit ja muut mobiilipalvelut

	ei lainkaan tarpeellista	melko tarpeellista	melko tarpeetonta	erittäin tarpeellista	N
8	17	32	19	76	
3	6	39	35	83	
3	8	33	39	83	
3	9	43	37	92	
7	12	32	24	75	

Hyvillä ja nopeilla internetyhteyksillä ei ole kulttuuripalvelujen sähköisen tuottamisen kannalta arvoa, mikäli henkilöstön osaaminen on puutteellista tai taloudelliset ja/tai henkilöstöresurssit ovat huonot, jolloin kehittämistoimenpiteet eivät ole mahdollisia. Kunnissa ei kyselyn perusteella pääsääntöisesti ole omaa verkkotuottajaa tai vastaavaa henkilöä, joka voisi keskittyä sähköisten palveluiden tuottamiseen. Yleisimmin palvelut tuotetaan muulla tavoin, esimerkiksi osana muita työtehtäviä.

Jenkatehdas Oy:n Antti Eronen (2014) korostaa laadun takaamisen tärkeyttä sähköisten palveluiden tuottamisessa. Esimerkiksi kunnanhallituksen kokouksen kuvaaminen huonoilla kameroilla ja suoratoisto huonolla laadulla ei saa ketään kiinnostumaan lähetyksestä. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että kun kunnat päättävät tuottaa joitakin palveluita sähköisesti, se tapahtuu alusta asti laadukkaasti. Myös Turun kaupungin vapaa-aikatoimialan kulttuurituottaja Olli Hirvonen toteaa, että kunnan kulttuuripalveluita tarjoavalla tulee olla henkilöstössä työntekijöitä, joilla on kulttuurituotannollista osaamista. Tällöin tämä yksittäinen henkilö tai henkilöt voivat ohjata muita heidän työtehtävissään. (Hirvonen 2014.)

Veli-Matti Karppinen (2014) puolestaan kommentoi suurimmassa osassa kunnissa olevia hyviä ja nopeita verkko-yhteyksiä toteamalla, että niiden avulla voidaan lähteä kehittämään vuorovaikutteisia palveluita, mutta myös, että palveluiden toimivuus vaatii ammattilaisuutta. Karppisen mielestä Maa- ja metsätalousministeriön nykyinen valokuitukaapeleihin liittyvä strategia on liian kevyt. Hänen mukaansa suuri kokonaisinvestointi valo-

kuitukaapeliin vaatisi myös vahvan strategian, jotta siitä olisi todellista hyötyä kunnille. (Mt.) Investointi valokuitukaapeliin itseensä ei kuitenkaan tule viemään kehitystä kuntien sähköisissä palveluissa eteenpäin, mikäli sen tarjoamia mahdollisuuksia ei osata hyödyntää. Poliittiset ja hallinnolliset päättäjät pitäisi siis saattaa tietoisiksi nopean verkon mahdollisuuksista sekä siitä, millaisia sähköisiä palveluita siihen liittyen voidaan kehittää.

Kyselyn tulosten ja asiantuntijoiden haastatteluiden nojalla voidaan todeta, että sähköisten palveluiden kehittämisessä henkilöstön kouluttaminen on ensisijaisen tärkeää. Kouluttamisella lisääntyy paitsi käytännön osaaminen myös kehittämisosaaminen. Osaava ja kehittämisorientoitunut henkilöstö puolestaan luo kunnan sähköisille kulttuuripalveluille vahvan strategian, jonka avulla kunta voi parantaa kulttuurin saavutettavuutta ja löytää uusia yleisöjä. Koulutuksen sisällöistä tärkeimmiksi nousevat tekninen osaaminen sekä tekijänoikeuskysymysten hallinta.

Tärkeää on niin ikään tarjota kunnille puolueetonta tietoa uusimmasta mediateknologiasta ja järjestää tekijöille verkostoitumismahdollisuuksia. Kouluttamisen lisäksi kuntien on lisättävä sähköisen kulttuurituotannon taloudellista ja teknistä resurssia, jotta tekniikka saadaan riittävälle tasolle ja tekijöitä on riittävä määrä. Mistään kovin suurista summista ei välttämättä ole kyse – usein esimerkiksi tekniset rakenteet voivat olla suurimmaksi osaksi jo valmiina ja sähköisen kulttuuritoiminnan kehittämiseksi tarvitaan vain resurssien uudenlaista kohdentamista ja eri sektoreiden yhteistyötä.

Kehittämisehdotukset voidaan tiivistää viideksi toimenpide-ehdotukseksi:

Toimenpide 1

Sähköisten palveluiden potentiaalisten käyttäjäryhmien tarpeita ja kiinnostuksen kohteita tulee arvioida selvityksellä ja tehdä pienimuotoisia sähköisten palveluiden kokeiluja, joista kerätään palautetta. Kartoitus tehdään keskitetysti muutamissa kunnissa ja saatu tieto levitetään koulutustilaisuuksissa ja seminaareissa.

Toimenpide 2

Sähköisten kulttuuripalveluiden tuottamisessa tarvittavaa mediateknologiaa on benchmarkattava puolueettomasti. Tätä varten on perustettava asiantuntija- ja testastyöryhmä, joka arvioi parhaat työkalut, laatii niistä eri tarpeisiin sovellettuja suosituksia ja käyttöohjeita ja jakaa tiedon käyttäjille koulutustilaisuuksissa.

Toimenpide 3

Sähköisten palveluiden mahdollisuuksista tulee koostaa selkeä tietopaketti kunnille. E erityisen tärkeää tässä yhteydessä on selkeyttää palveluihin liittyviä tekijänoikeusky symyksiä.

Toimenpide 4

Kuntien kulttuurivastaaville ja kulttuuriorganisaatioille tulee järjestää koulutusta sähköisistä kulttuuripalveluista. Koulutukseen tulee sisältyä opastusta niin laitteistojen hankintaan, laitteistojen käyttöön, sisällöntuotantoon kuin tekijänoikeuksiinkin.

Toimenpide 5

Kuntien, kulttuurisisältöjen tuottajien ja koulutusorganisaatioiden välille tulee järjestää verkostoitumistilaisuuksia. Verkostoitumisen tavoitteena on mahdollistaa eri toimijoiden yhteistyö ja resurssien tehokas hyödyntäminen.

LÄHTEET

Bambuser 2014. Premium packages. Viitattu 13.2.2014. <http://bambuser.com/premium#packages>

Dreier, Troy 2013. Ustream Offers Three Rules for Streaming Live Video. Viitattu 27.2.2014. <http://www.streamingmedia.com/Articles/Editorial/Featured-Articles/Ustream-Offers-Three-Rules-for-Streaming-Live-Video-87119.aspx>

Gramex 2014. Äänitteet internetissä. Viitattu 22.2.2014. http://www.gramex.fi/fi/musiikin_kayttasopimukset/mediakaytta_ja_av_tuotanto/aanitteet_internetissa

Hirvonen Olli 2013. Nettiä ikä kaikki: Internetpohjaisten kulttuuri- ja hyvinvointipalveluiden kehittäminen ikäihmisille Turun alueella. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö. Viitattu 28.2.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013112919095>

Jauhiainen, Annikki 2013. Hyvinvointi-TV ikääntyneiden kotihoidon tukena. Yksilöllisiä palveluita ”harmaalle panttereille” Viitattu 28.2.2014. <http://www.slideshare.net/YlaSavonKehitysOy/soteilta-1332013-hyvinvointitv-ikntyneiden-kotihoidon-tukena>

Justin.tv 2014a. Pro Accounts. Viitattu 13.2.2014. <http://www.justin.tv/payments/pro/>

Justin.tv 2014b. Premium Accounts. Viitattu 13.2.2014. <http://www.justin.tv/payments/premium/>

Kangas, Anita & Kivistö, Kalevi 2011. Kuntien kulttuuritoiminnan tuki- ja kehittämispolitiikka. Selvittäjien Anita Kangas ja Kalevi Kivistö laatima raportti, Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:12. Viitattu 14.5.2014 <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/tr12.pdf>

Karppinen, Veli-Matti 2012. Nopeat valokuituverkot moottorina palvelutuotannolle. Paikallisista ratkaisuista hyvinvointia harvaan asutuille alueille -semi-

naari 11.9.2012. Viitattu 28.2.2014. http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/2362/Veli-Matti_Karppinen.pdf

Kopiosto 2014. Kopiosto lyhyesti. Viitattu 22.2.2014. http://www.kopiosto.fi/kopiosto/kopiosto/kopiosto_lyhyesti/fi_FI/

Korpela, Jukka 2014a. Muita teoslajikohtaisia kysymyksiä. Tekijänoikeus: vastauksia usein esitettyihin kysymyksiin 2014. Viitattu 26.2.2014 <http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/tekoik/4.4.html>

Korpela, Jukka 2014b. Tekijänoikeus ja netti. Tekijänoikeus: vastauksia usein esitettyihin kysymyksiin 2014. Viitattu 26.2.2014. <http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/tekoik/5.1.html>

Korpela, Jukka 2014c. Mitkä ihmeen ”lähioikeudet”? Tekijänoikeus: vastauksia usein esitettyihin kysymyksiin. Viitattu 28.2.2014. <http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/tekoik/1.7.html#lahioik>

Kunnat.net 2014. Verkkoviestinnän lainsäädäntöä. Viitattu 21.2.2014. <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/viestinta/verkkoviestinta/verkko-lain-saadantoa/Sivut/default.aspx>

Kuvasto 2014. Kuvan käyttö. Ajankohtaista. Viitattu 28.2.2014. <http://www.kuvastory.fi/>

Kyyhkylä 2014. Vuorovaikutteinen TV sotainvalideille ja heidän puolisoilleen. Viitattu 13.4.2014. <http://www.kyyhkyla.fi/kuntoutus/sotainvalidien-ja-veteraanien-palvelut/vuorovaikutteinen-tv-sotainvalideille-ja-heidan-puolisoilleen/>

Lankinen, Tiina 2013. Kulttuuri tulee kylään. Viitattu 16.2.2014 <http://aikalainen.uta.fi/2013/12/02/kulttuuri-tulee-kylaan/>

Livestream 2014. Plans & Pricing. Viitattu 15.4.2014. <http://new.livestream.com/platform/pricing>

Merriam-Webster.com 2014. Streaming. Viitattu 13.4.2014. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/streaming>

Partanen, Hanna 2011. UEF Electronic Publications. Vuorovaikutteinen sähköinen asiointi terveydenhuollossa. Viitattu 18.2.2014. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110287/

Räihä, Teija 2011. Vuorovaikutteinen tv - kokemuksia Kyyhkylästä. Viitattu 28.2.2014. <https://www.skr.fi/sites/default/files/Teija%20Raihan%20esitys.pdf>

Sarja, Jari 2011. Streamaus eli suoratoisto 1.0. Viitattu 14.2.2014. <http://www.avkymppi.net/streamaus.pdf>

Nummela, Toni 2012. Nopeasti käyttöön otettavat stiimauspalvelut. Viitattu 10.2.2014. <http://suoratoisto.fi/2012/12/nopeasti-kayttoonotettavat-suoratoistopalvelut/>

Nummela, Toni 2013. Avaako Sony kännykkästriimaajien portit laadukkaalle kuvalle? Viitattu 19.2.2014. <http://suoratoisto.fi/2013/09/avaako-sony-kannykkastriimaajien-portit-laadukkaalle-kuvalle/>

Sanasto 2014. Sanasto on kirjallisuuden alan tekijänoikeusjärjestö. Viitattu 28.2.2014. <http://www.sanasto.fi/>

Suvmimedia 2014. Suvi - Media koulutus- ja kehittämishankkeen internetsivusto. Suvi - Media kehittämishanke. Hankkeen esittely. Viitattu 19.2.2014. <http://www.suvmimedia.fi/kehittaminen/hankkeen-esittely>

Tekijänoikeuslaki 404/1961

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry 2014. Etusivu. Viitattu 28.2.2014. <http://antipiracy.fi/>

Teosto 2014. Sanasto. Viitattu 13.4.2014. <http://www.teosto.fi/teosto/sanasto/streaming>

Toholampi 2014. Palvelut. Kulttuuri ja matkailu. Esitys- ja näyttelytilat. Kulttuurisali. Viitattu 18.2.2014. <http://www.toholampi.fi/index.php?sivu=kulttuurisali>

Tuotos 2014. Tekijänoikeustietoa. Perustietoa av-alan tekijänoikeuksista. Viitattu 22.2.2014 <http://www.tuotos.fi/index.php?id=460>

Ustream 2014. Products. Plans & Pricing. Viitattu 15.4.2014. <https://www.ustream.tv/platform/plans/pro-broadcasting>

Valkama, Antti 2014. OKM-kysely. 18.2.2014 Email,johanna.pirinen@humak.edu.

Verkkokauppa.com 2014. Logitech HD Web Cam C270 -web-kamera. Viitattu 19.2.2014. <http://www.verkkokauppa.com/fi/product/35164/csxmh/Logitech-HD-Webcam-C270-web-kamera>

Haastattelut:

Eronen, Antti 2014. LiveMusicStage Oy. Haastattelu. 30.1.2014. Helsinki. Kadri Kuusk ja Janita Reunanen.

Hirvonen, Olli 2014. Kulttuurituottaja, Turun kaupunki. Haastattelu. 17.1.2014. Turku. Richard Katajisto ja Suvi Torikka.

Karppinen, Veli-Matti 2014. Kainuun Nuotta ry toiminnanjohtaja. Haastattelu. 10.2.2014. Turku. Kaisa Johanna Ajakainen.

Räihä, Teija 2014. Mikkelin Kyyhkylän kuntoutus- ja hyvinvointikeskuksen hanke- ja kehittämispäällikkö. 17.2.2014. Turku. Veronika Perttunen.

Röksä, Jarmo 2013. Viestintäpäällikkö. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Haastattelu 13.11.2013. Turku. Terhi Lindsten ja Kati Savaloja.

Sähköpostihaastattelut:

Kalander, Tarja 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriön kysely - lisäkysely 2014. E-mail: johanna.pirinen@humak.edu 18.2.2014.

Ylikoski, Esa 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriön kysely - lisäkysely 2014. E-mail: johanna.pirinen@humak.edu 18.2.2014.

LIITE 1.

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

Kysely kuntien kulttuuripalveluiden sähköisen tuottamisen mahdollisuuksista

Kulttuuritoiminnalla tarkoitamme tässä kyselyssä erityisesti osia, jotka ovat lakisääteisiä eli yleinen kulttuuritoiminta sekä kirjastotoiminta. *Sulkekaa siis pois taiteen perusopetus ja vapaa sivistystyö.*

1. Kuntanne nimi

2. Kuntanne asukasmäärä

Noin

3. Millä eri keinoilla kuntanne tällä hetkellä tarjoaa sähköisiä kulttuuripalveluja?

Sähköinen kulttuuripalvelu on kulttuuripalvelu joka toteutetaan verkon välityksellä hyödyntäen mediateknologiaa. Tässä kyselyssä sähköisillä kulttuuripalveluilla tarkoitetaan niitä palvelutarjonnan muotoja, joissa kunta toimii aktiivisena sähköisen palvelun tuottajana ja/tai sen lähettäjänä. Kuntalaiset voivat olla palvelun vastaanottajia, palvelun sisältötuottajia ja palveluun vaikuttajia. Määritelmä ei kuitenkaan sisällä paikallis-TV-lähetyksiä silloin, kun ne ovat pelkkiä yhdensuuntaisia tv-lähetyksiä.

- Kunnan internetsivut
- Tabletti- ja mobiilisivut
- Radio
- Tv
- Yhteistyökumppanit. Ketkä?

Sosiaalisen median väylät:

- Blogi
- Facebook
- Twitter
- Wikipedia
- Kuvapalvelut (kuten Flickr, Instagram, Pinterest ym.). Mitkä?
- Paikkatietopalvelut (Foursquare, Google, karttaohjelmat ym.) Mitkä?
- Hakukoneoptimointi (parempi näkyminen esim. Googlen hakutuloksissa). Mitkä?
- Videopalvelut (kuten YouTube, Vimeo, ym). Mitkä?
- Joku muu, mikä?

4. Onko kunnassanne käytössä kulttuurikortti-palvelu tai muu vastaava maksuton etukortti, johon liittyy sähköinen kulttuuripalvelu?

Esimerkki **Kulttuurikortista**: Turun kaupungissa on käytössä maksuton Kulttuurikortti, joka tarjoaa haltijalleen sähköpostitse ajankohtaista tietoa Turun kaupungin kulttuuritarjonnasta sekä vaihtuvista eduista. Kulttuurikorttilainen voi luoda netissä oman kulttuuriprofiilin, jolloin hän saa ilmoittamiensa kiinnostusten kohteiden perusteella tietoa juuri itseään kiinnostavista kulttuuripalveluista. Kulttuurikortti-ominaisuuden voi lisätä Turun kaupungin ja Varsinais-Suomen Vaski-kirjastojen kirjastokorttiin kaikissa Vaski-kirjastoissa.

- Ei
- Kyllä, mikä?

5. Jakaako kuntanne avointa dataa internetissä (kuten esimerkiksi paikkatieto, osoitetieto, tapahtumatieto, ym)?

Avoin data on digitaalisessa muodossa olevaa julkista sisältöä ja tietoa, jota kuka tahansa voi vapaasti ja maksutta käyttää, muokata ja uudelleen jakaa omilla palveluissaan ja sovelluksissaan.

- Ei
- Kyllä, missä yhteydessä?

6. Onko kunnassanne ollut käytössä opaskierroksia verkossa ja/tai mobiilipalveluna?

Opaskierroksilla tarkoitetaan esimerkiksi kaupunkimaisemakohteisiin, museoihin ja muihin nähtävyyksiin liittyviä, virtuaalisesti rakennettuja opaskierroksia, joissa asiakas voi itse navigoida. Niillä tarkoitetaan myös esim. sellaisia vierailukohteita tai kierroksia, joissa asiakas voi QR-koodin tai muun vastaavan mobiilitagin avulla nopeasti saada lisätietoa aiheesta.

QR-koodi on kaksiulotteinen kuviokoodi. Se eroaa yksiulotteisesta viivakoodista juuri kaksiulotteisen rakenteensa johdosta. "QR" on lyhenne sanoista "Quick Response". Kuten nimi kertoo, koodin sisältö on purettavissa ja luettavissa nopeasti. QR-koodi on luettavissa sen lukemiseen soveltuvalla laitteella, esim. matkapuhelimella.

Mobiilitagi on johdettu puhekieleen englannin kielen sanasta "mobiletag", jolla tarkoitetaan mobiililaitteella luettavaa koodia, joka avaa (yleensä URL-) tiedoston verkon välityksellä. Esimerkiksi QR-koodi on mobiilitagi.

- Kyllä
- Ei
- On ollut, muttei enää. Miksei?
- Ei ole, mutta on tulossa. Missä yhteydessä?

7. Tuottaako kuntanne sähköisiä hyvinvointi- ja kulttuuripalveluja laitoksiin?

Tällaisia voivat olla esimerkiksi hoivakoteihin sähköisesti lähetettävät kirkolliset toimitukset, vuorovaikutteiset internetissä toimivat ohjelmat, kuten kulttuurikanavat, internet-videoidut tapahtumat joko suorana tai tallenteina, yms.

- Kyllä. Millaisia?
- Ei
- On tuottanut joskus, mutta ei tuota enää. Miksei?
- Ei tuota vielä, mutta toiminta on suunnitella. Millainen?

8. Onko kunnassanne käytössä oma verkkotuottaja tai muu vastaava?

Verkkotuottajan tehtävänä on tuottaa sisältöä sähköisiin viestimiin, pääosin internetiin. Verkkotuottamisen välineinä toimivat erilaiset sosiaalisen median sivustot, kotisivut sekä mobiiliapplikaatiot.

- Kyllä
- Ei, tuotamme palvelut muulla tavoin.
Miten?
- Ei, emme tuota lainkaan sähköisiä kulttuuripalveluja

9. Arvioi, kuinka monta työtuntia viikossa keskimäärin kyseinen henkilö/henkilöt panostaa/panostavat yhteensasketusti seuraaviin asioihin?

Kulttuuritoimintaan liittyvien internetsivujen päivitys ja ylläpito	<input type="text"/>
Kulttuuritoimintaan liittyvän sosiaalisen median päivitys ja ylläpito	<input type="text"/>
Mobiilipalvelujen ja -applikaatioiden sisällöllinen tuottaminen	<input type="text"/>
Mobiilipalvelujen ja -applikaatioiden tekninen tuottaminen	<input type="text"/>
Muiden sähköisesti välitettävien kulttuuripalveluiden sisällöllinen tuottaminen	<input type="text"/>
Muiden sähköisesti välitettävien kulttuuripalveluiden tekninen tuottaminen	<input type="text"/>

10. Millaiset valmiudet kunnallanne on toteuttaa sähköisiä kulttuuripalveluita ja -sisältöjä?

1=erittäin huonot, 2=melko huonot, 3=ei huonot, mutta ei hyvätkään, 4=melko hyvät, 5= erittäin hyvät

	1	2	3	4	5	en osaa sanoa
Laajakaistayhteyksien kattavuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Internet-yhteyksien nopeus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Henkilöstöresurssit	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Henkilöstön osaamistaso	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taloudelliset resurssit	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tekninen infrastruktuuri (lähetystekniikka)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. Onko kunnassanne käytössä teknologiaa, joka mahdollistaa kulttuurisisällön ja -palveluiden jakamista sähköisesti?

Striimaus on tiedonsiirtotapa, jossa jokin, esimerkiksi konsertti, välitetään suorana lähetyksenä internetin välityksellä usealle katsojalle. **Mediateknologialla** tarkoitetaan tässä kyselyssä niitä teknisiä välineitä ja ohjelmia, jotka mahdollistavat sisällön ja palveluiden jakamisen sähköisesti.

Ei

Kyllä:

- Striimaus, missä yhteydessä?
- Mobiilitagi esim. QR-koodi, missä yhteydessä?
- Internet-julkaisualusta (valitut sosiaalisen median kanavat, oman sisällöntuotannon mahdollistava internet-julkaisualusta)
- Sisällöntuotantoon tarvittavat ohjelmistot (videon, kuvan ja/tai äänen käsittely)
- Muu, mikä? Missä yhteydessä?
- Muu, mikä? Missä yhteydessä?
- Muu, mikä? Missä yhteydessä?

12. Millaisia alkuinvestointeja sähköisten kulttuuripalvelujen mahdollistaminen on kunnaltanne vaatinut?

Tähän voivat kuulua kaikki esimerkiksi sähköisten palvelujen mahdollistamiseen liittyvät laitehankinnat, laitteistojen asennuskustannukset, ohjelmistohankinnat, henkilöstön palkkaaminen, henkilöstön täydennyskoulutus, yms. Mikäli mahdollista, voitte kuvata asiaa kustannuserien lisäksi myös rahasummina.

13. Millaisia ylläpitokustannuksia kulttuuripalveluiden sähköiseen tuottamiseen kunnassanne liittyy?

Tähän voivat kuulua esimerkiksi ostopalveluista syntyvät kustannukset, kunnan omat henkilöstökustannukset, tekniikan käytön kustannukset, tekijänoikeusmaksut, yms. Voitte halutessanne kuvata kustannuksia esimerkituotannon avulla. Mikäli mahdollista, voitte kuvata asiaa kustannuserien lisäksi myös rahasummina.

14. Miten tarpeelliseksi koette henkilöstön osaamisen kehittämisen seuraavilla osa-alueilla?

1=ei lainkaan tarpeellista, 2=melko tarpeetonta, 3=melko tarpeellista, 4=erittäin tarpeellista

	1	2	3	4	en osaa sanoa
Striimaus / videopalvelut	☐	☐	☐	☐	☐
Digitaalinen sisällöntuotanto	☐	☐	☐	☐	☐
Sosiaalisen median palvelut	☐	☐	☐	☐	☐
QR-koodit ja muut mobiilipalvelut	☐	☐	☐	☐	☐
Sähköisen materiaalin tuottamisen erityiskysymykset (tekijänoikeudet yms.) yms.)	☐	☐	☐	☐	☐
Jokin muu. Mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐

15. Millaista kulttuuripalvelujen tuottaminen sähköisesti on mielestänne järkevää? Perustelkaa vastauksenne.

SÄHKÖÄ KULTTUURIPALVELUIHIN

SELVITYS KUNTIEN KULTTUURIPALVELUIDEN SÄHKÖISEN TUOTTAMISEN MAHDOLLISUUKSISTA

Sarja B. Projektiraportit ja selvitykset 36, 2014

Verkko ISBN 978-952-456-178-5 ISSN 1799-179

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö